

ZGRADBA ATOMA

- DALTON   atom   (atomos = nedeljiv)

antična Grčija - snov zgrajena iz atomov /rezultat razmišljanja/

dokaz izpred ~ 200 let

Temelj so 3 zakoni:

- ZAKON O OHRANITVI MASE /Lavoisier, 1774/
- ZAKON O STALNI SESTAVI /Proust, 1799/
- ZAKON O MNOGOKRATNEM MASNEM RAZMERJU /Dalton, 1803/

ATOM

- jedro /nukleoni, p in n/
- elektroni

odkritje elektrona:

katodni žarki
Geislerjeva cev, P 0.1 do 1 Pa
kanalski žarki

J.J. Thompson (1897) odklon katodnih žarkov v električnem in magnetnem polju

naboj: -1.602×10^{-19} As

masa: $\frac{1}{1836}$ m protona

Modeli atoma

Geiger - Marsdenov poskus / Rutherford

Thompson: pozitivni naboj porazdeljen enakomerno po vsej masi atoma, negativno nabiti e^-
"kot rozine v pudingu"

Rutherford: 1911:
- atom je skoraj prazen prostor
- večina mase in ves pozitivni naboj v neznatnem centralnem jedru
- jedro obdano z negativnimi elektronimi

- jedro določa maso atoma,
- elektroni pa njegovo velikost

VRSTNO ŠTEVILLO

Z ... število protonov v jedru
/ Moseley /

masno št. → A
vrstno št. → Z

izotopi ^1_1H ^2_1H (D) ^3_1H (T)

$$\overline{A} = \sum_i \omega_i \cdot A_i$$

A_r , M_r

PERIODNI SISTEM

Döbereiner
Newlands
Mayer

triade
oktave

Razvrstitev po
rastočih atomskih
masah

Mendeljejev, 1869 ⇒ razvrstitev elementov po
rastočem vrstnem številu

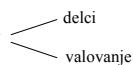
ELEKTRONI IN ATOMI

Rutherford: pozitivno jedro, okrog katerega krožijo
elektroni kot "planeti okoli sonca"

Niels Bohr, 1913:
Rutherfordov model dopolnil s
kvantno teorijo
2 Bohrova postulata

Model zgradbe atoma, ki temelji na kvantni mehaniki, predvsem na
rešitvah Schrödingerjeve enačbe

klasična fizika: natančno predvidimo pot delcev
rešitve Schrödingerjeve enačbe: podajo verjetnost
nahajanja delcev

dvojnost narave elektronov
delci
valovanje

de Brogljeva enačba:

$$\lambda = h / p = h / m \cdot v$$

vsakemu delcu lahko pripisemo valovni značaj in vsakemu valovanju značaj toka delcev

položaj delcev je opisan z valovno funkcijo Ψ ; kvadrat valovne funkcije (Ψ^2) pomeni verjetnost nahajanja elektrona

valovno funkcijo v primeru elektronov imenujemo atomska orbitala in je rešitev Schrödingerjeve enačbe

ZGRADBA ATOMA VODIKA

s, p, d   orbitale

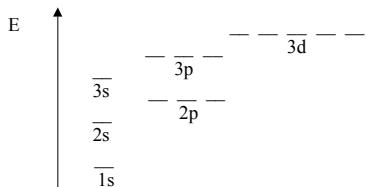
energija e ⁻	glavno - n ,	kvantna števila:
oblika orbital	stransko - l ,	1, 2, 3, 4, ... 0 do n-1
usmerjenost v zun.		
magn. polju	magnetno - m ,	-l, ... 0 ... +1
vrtenje e ⁻	spinsko - s ,	-1/2, +1/2 , ↑ ↓

E

The diagram shows vertical energy levels. The lowest level is labeled 1s. Above it is a group of two levels labeled 2s and 2p. Above that is a group of five levels labeled 3s, 3p, and 3d. An arrow labeled 'E' points upwards, indicating increasing energy.

velja samo za enoelektronski atom

ZGRADBA ATOMOV Z VEČ ELEKTRONI

Paulijev princip

Vrstni red polnjenja orbital (Aufbau princip)

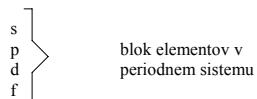
razvrstitev elektronov v atomu po orbitalah imenujemo
elektronska konfiguracija elementa

Pravila:

1. vrstno število Z poda število elektronov
2. elektron zasede vselej orbitalo z najnižjo energijo
3. v eni orbitali največ 2 elektrona
4. Hundovo pravilo

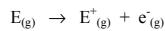

IONIZACIJSKA ENERGIJA ↘ [kJ / mol]

vedno pozitivna →
endotermni proces

1. ionizacijska energija
2. ionizacijska energija
3. ....

- pada v skupini
- na splošno raste po periodi

ATOMSKI RADIJ

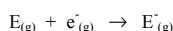
- raste po skupini
- pada po periodi

ELEKTRONSKA AFINITETA ↘ [kJ / mol]

običajno negativna ⇒
eksotermni proces

energija vezave elektrona v atom

ATOMSKA SPEKTROSKOPIJA

Uporabljamo jo za eksperimentalno določanje elektronske konfiguracije

$$\Delta E = h \cdot v$$

$$c = v \cdot \lambda$$

spekter vodika ..... črtasti spekter

- emisijski
- absorpcijski

- kvalitativna in
- kvantitativna analiza

---

plamenska reakcija:

karakteristične barve elementov
I. in II. skupine periodnega sistema

Helij v emisijskem spektru sonca

$$\text{Balmer: } 1/\lambda = R_H (1/2^2 - 1/n^2); \quad n = 3, 4, 5, \dots$$

Rydbergova konstanta
 $R_H = 1.097 \cdot 10^7 \text{ m}^{-1}$

$$\text{Rydberg - Ritzeva enačba: } 1/\lambda = R_H (1/n_1^2 - 1/n_2^2)$$

n_1 : 1, Lymanova serija → v UV delu spektra
2, Balmerjeva serija → v vidnem delu spektra
3,4,5,6 Paschen, Brackett, Pfund, Humphrey → v IR delu spektra

---

JEDRO ATOMA

Radioaktivnost ⇒ vse vrste žarkov izhajajo iz **jedra**

α žarki: He^{2+}

β žarki: e^-

γ žarki: elektromagnetno valovanje

$$\alpha \text{ razpad: } Z \rightarrow Z - 2;$$

$$\beta \text{ razpad: } Z \rightarrow Z + 1;$$

Fajans - Soddyjevo pravilo

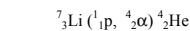
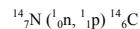

Razpadne serije - uranova (slika 1.11)

jedrske reakcije:

izhodni nuklid (delec, s katerim obstrej. ; delec, ki nastane) nastali nuklid

pri čemer uporabljamo oznake: ^0_1e ; ^1_1p ; ^1_0n

FISIJA (n.pr. ^{235}U ali ^{239}Pu); verižna reakcija

FUZIJA - združevanje majhnih jeder

Razpolovni čas, $t_{1/2}$

$$^{212}_{84}\text{Po} - 3.04 \cdot 10^{-7} \text{ sek}$$

$$^{50}_{23}\text{V} - 6 \cdot 10^{15} \text{ let}$$

$$\frac{dN}{dt} = \lambda \cdot N$$

λ ..... konstanta radioaktivnega razpada

$$N = N_0 \cdot e^{-\lambda \cdot t}; \quad \lambda = (\ln 2) / t_{1/2}$$